

26 juni 2024

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

**We ronden ook maar het jaar af...
Op naar een nieuw jaar, met ongetwijfeld een nieuwe aanpak bij OCW ...
(en nog even over: de 'soepel ingezette stay-rate', de 'soepeler vooropleidingseisen' in de Ratho en de gevolgen van de 'soepeler gehanteerde eindexameneisen havo en vwo' voor het succes in het hbo en wo)**

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Stay-rate	2
3	Versoepeling nadere vooropleidingseisen	2
4	Gevolgen soepeler slaagregeling havo en vwo tijdens en direct na 'corona'	4

1 Inleiding

Zo, het zit erop. Nou ja, niet voor alle lezers van deze nieuwsbrief, maar het is voor ons een mooi natuurlijk moment om voor de reeks van het studiejaar 2023-2024 er een eind aan te breien (los van mogelijk nog wat aanvullende 'LeiDocumenten, dus als daarvoor aanleiding is). We krijgen bovendien een nieuwe regering, met een interessante bezetting bij OCW. Het is daarbij een kwestie van gewoon maar afwachten van wat er van de op tafel liggende plannen overblijft, wat er zoal wordt aangescherpt of welke ontwikkelingen helemaal worden bijgebogen. Nieuwe ronde, nieuwe kansen voor allerlei betrokkenen en belanghebbenden, om maar een cliché te gebruiken. Maar met het zicht op allerlei in de week gelegde maatregelen wordt bij allerlei instellingen in het hoger onderwijs al behoorlijk gebibberd, om vervolgens de strategische en lobby-gebaseerde messen te slijpen voor een flitsende act in het politieke circus.

Naast de plannen zijn er ook nog de bezuinigingen die in het vooruitzicht zijn gesteld en die tikken stevig aan. Tevens valt te constateren dat het aantal voorinschrijvingen dit jaar ook weer een stuk lager ligt, in het wo (minus 3%) en het hbo (niet actueel bekend, maar eind mei was het voor de Bachelor minus 4,5% en ook helaas – jazeker – voor de Ad, met minus 8,8%; latere cijfers zijn niet bij de VH te vinden en is dat als zodanig te beschouwen als een onheilspellend signaal?). Het wordt dus nog spannend waarop dit gaat uitdraaien, ook voor de Ad – waarvan wel bekend is dat er veel deeltijdse studenten zijn en die melden zich veelal in een wat later stadium aan.

Ook zullen er op de niet al te lange termijn minder ingeschreven studenten zijn in het hbo. Dat zal bij veel CvB's wel degelijk gaan leiden tot mogelijk nog meer harde ingrepen – en dus vooral bezuinigingen. Zo zullen er door de groei van de Ad-studenten minder studenten in de hoofdfase van de bacheloropleidingen te vinden zijn aangezien de Ad'ers prima een baan kunnen vinden. Bovendien is recentelijk duidelijk geworden dat op dit moment veel van havisten en vwo'ers die tijdens de coronatijd in de voor-examenjaren met veel problemen te maken kregen en vervolgens een versoepeld eindexamen mochten doen, in het hbo en wo de pijp aan Maarten aan het geven zijn. Dat blijkt uit een rapport naar de 'corona-effecten' op alle type onderwijssectoren, met als naam: 'Schoolloopbanen NP Onderwijs 2024' (NP staat voor Nationaal Programma). Verderop geven we de analyse die is gemaakt door de redactie van de Wiskunde-brief, met allerlei grafieken die duidelijk een neerwaartse trend laten zien als het gaat om het studierendement in de eerste jaren van de opleidingen.

Daarnaast pakken we kort twee onderwerpen bij de kop, in het verlengde van hetgeen eerder aan de orde is gesteld – bij 'internationalisering' en 'de regeling voor de nadere vooropleidingseisen'.

2 Stay-rate

In de discussie rond de instroom van internationale studenten is door een aantal instellingen en dan vooral universiteiten als argument voor het in standhouden van de huidige mogelijkheden daarvoor aangevoerd dat veel afgestudeerden in ons land blijven, aan het werk gaan en daarmee nadrukkelijk bijdragen aan het nationale inkomen. Dat heeft dan te maken met de zgn. Stay Rate. De huidige en nog geldende aanpak in het wo zou volgens allerlei specifieke analyses daarvan door bepaalde organisaties, leiden tot een verhoging daarvan. Vooral de effecten op een regio worden dan geacht daarbij zonder meer aantoonbaar aanwezig te zijn.

Echter, bij de recente hoorzitting in de Tweede Kamer, met de Vaste Kamercommissie voor OCW, over de plannen rond de 'internationalisering' kwam het CBS met cijfers die juist tegenspreken dat veel van de buitenlandse studenten hier blijven. Ze keren vaak terug naar het eigen land. Maar bovendien trekken ze ook naar de grote steden, ook als ze bij een universiteit in 'de regio' zijn afgestudeerd. Ook is het zo dat de 'Stay Rate' vooral hoog is bij degenen die hier een technische studie volgen en afronden, en dat geldt aantoonbaar niet voor alle opleidingen.

In de verdere discussies rond 'internationalisering' zullen deze gegevens absoluut een rol gaan spelen, gelet op de standpunten die binnen de coalitie zijn ingenomen. Minister Bruins heeft bij zijn 'ondervraging' al aangegeven met de plannen door te gaan, vooral door aan de knop met de tekst 'In het Nederlands' te blijven draaien. De uitzondering, het verzorgen van een Ad- of bacheloropleiding in het Engels, wordt dus weer de regel op basis van de WHW, om het zo te zeggen.

Zeer binnenkort komt ROA (wel bekend bij iedereen als het gaat om de voorspellingen met betrekking tot de arbeidsmarkt en de kansen op een baan voor afgestudeerden – en straks nog meer dan nu betrokken bij het aantonen van de macrodoelmatigheid) met een rapport over hetzelfde onderwerp. Daarin zijn de CBS-cijfers mede verwerkt. We zullen daarover binnenkort nog een apart LeiDocument het licht doen zien.

3 Versoepeling nadere vooropleidingseisen...

In onze recente nieuwsbrief over de plannen voor het aanpassen van de Regeling aanmelding en toelating hoger onderwijs (Ratho), dus voor de nadere vooropleidingseisen, hebben we aangegeven dat de overheid (dus OCW) helder moet zijn over de consequenties van het zogenoemde 'versoepelen' van bepaalde eisen die aan een profiel worden gesteld.

Het belangrijkste daarbij is dat in zo'n geval de aanpassing in de Ratho meteen kan en mag ingaan (als er geen andere bezwaren zijn). Maar een versoepeling betekent in onze ogen dat de a.s. studenten die al een examenpakket hebben gekozen en dus ook in de examenjaren volgen, een of meerdere vakken die eerder wel werden vereist, niet hadden hoeven doen – als ze het eerder hadden geweten. Dat is op zich niet erg, maar ja, je zult maar een heel lastig vak hebben gevolgd om naar een bepaalde opleiding te mogen en dat blijkt dat je nou net daarop zakt, dan is dat 'hele vette pech'... Jouw school heeft daar geen boodschap aan en geeft echt niet om die reden een diploma mee...

Die insteek is naar onze mening de juiste wijze om te kijken naar het versoepelen van de nadere vooropleidingseisen, met achteraf minder verplichte vakken te hoeven volgen om te kunnen worden toegelaten. Anders gezegd, het recht daarop blijft gewoon bestaan, zonder verder nog iets aanvullends te moeten doen. Het is echter zo, en daarom kaarten we dit aspect van de aanpassingen nog een keer aan, dat uit verdere analyses van de toelichting (we zijn daarop door lezers gewezen, met dank daarvoor) blijkt dat OCW er een eigen interpretatie aan geeft. Die is in ieder geval discutabel en voor verbetering vatbaar.

We gaan hierop kort in, zonder alle analyses dunnetjes over te doen. Dat gebeurt aan de hand van wat er staat ten aanzien van de versoepeling in de toelichting op de aanpassingen in de Ratho.

Artikel I, onderdeel H, subonderdelen 2, 10, 18, 25a, 25b, 25c, 25i, 26, 33a, 33b, 33c, 33h, 33l Deze wijzigingen betreffen versoepelingen van nadere vooropleidingseisen.

Dit is een zakelijke mededeling. Maar hierbij zitten ook aanpassingen waarbij het symbool # - dus met het betreffende profiel niet direct toelaatbaar - is vervangen door een of meerdere vakken, niet als zodanig binnen het profiel zelf aan te treffen. In veel gevallen betreft het een bundel vakken waarbij kan worden gesteld dat het volgen ervan niet regulier binnen het examenpakket mogelijk

is, een situatie die naar onze mening in strijd met de wetgeving is. De TK mag zich hierover gaan buigen, als de Ratho aan de orde komt bij de bespreking van het voorstel.

Artikel I, onderdeel H, subonderdelen 5b, 8d, 16d, 25c, 25d, 25g t/m 25n, 33c, 33d, 33g, t/m 33m
De wijzigingen zien op het mogelijk maken van toelating van aspirant-studenten met een profiel die zonder de genoemde aanvullende vakken, zoals scheikunde, geen toelating zou bieden. De reden voor het vervangen van # door vakken is tweeledig.

Een reden is om het profiel met eventuele aanvullingen gelijkwaardig te stellen aan de profielen die toegang bieden. Andere reden is dat het in bepaalde gevallen onwenselijk is onderscheid te maken en aspirant-studenten met bepaalde profielen volledig uit te sluiten, terwijl het alleen gaat om specifieke vakken.

De opstellers van het voorstel voor de aanpassingen melden alhier wat naar hun mening onder een versoepeling moet worden verstaan en dat het vervangen van het symbool # door een of meerdere vakken daaronder valt. Het is echter geen versoepeling maar 'een *verruiming van de mogelijkheid*' om met een profiel te kunnen worden toegelaten, dus om aan de nadere vooropleidingseisen te voldoen. Dat is op zichzelf prima, maar wees duidelijk. Het zien van het tussentijds mogelijk maken voor degenen die in de examenfase zitten, om via allerlei extra vakken op de eisen in te spelen als een *versoepeling* is onrealistisch. Ze moeten dan ineens aanvullende vakken gaan volgen, maar hoe dan? De eigen school biedt daarvoor vrijwel nooit de kansen en moeten deze leerlingen dan zelf iets gaan regelen, tegen betaling? Kunnen ze aldus gaan meedoen aan de toelatingsonderzoeken? Worden ze als deficiënt beschouwd en mogen ze die vakken in het eerste leerjaar inhalen, op een of andere wijze? Vragen genoeg, zeg maar, op de korte termijn.

'Gelijkwaardigheid' van profielen...

Het klinkt interessant in deze passage, het 'gelijkwaardig stellen aan andere profielen', maar dan gaat het absoluut niet over de inhoud ervan, wel over het recht om zich te kunnen aanmelden. Elk profiel kent z'n eigen identiteit, op basis van de vakken die er deel van uitmaken. Het stellen dat het uitsluiten van een bepaald profiel plaatsvindt omdat het 'alleen gaat om specifieke vakken' is een ontkenning van de status van elk profiel. De nadere vooropleidingseisen draaien mede om wat er binnen een profiel als zodanig wordt gedaan, met vervolgens ter aanvulling een aantal relevante vakken, zodanig dat het geheel ervan een behoorlijke kans op studiesucces genereert. Zeker als het aantal extra vakken zo groot is dat alles niet meer in het examen past, moet worden gesteld dat daarmee allerlei doelen rond de toelaatbaarheid, geschiktheid en voorbereiding op een vervolgstudie volledig worden genegeerd.

Dus laat OCW zich met de instellingen houden aan de wet en zorgen voor realistische scenario's. Dat kan door vakken aan profielen te koppelen die gewoon regulier zijn te kiezen. Verder mag een hogeschool of universiteit best iets doen met degenen die een diploma al in het bezit hebben en op een gegeven moment alsnog een studie willen gaan doen waarvoor ze niet aan alle eisen voldoen.

Men kan op hun eigen website aangeven wat ze alsdan moeten doen ter voorbereiding op het toelatingsonderzoek of in het kader van de 21+-regeling. Maar voor de aspirant-studenten die na het havo of vwo meteen willen doorgaan, is duidelijkheid gewenst, en dat begrijpen en respecteren ze heus zelf ook wel.

Artikel II. Inwerkingtreding

Deze regeling treedt in werking met ingang van 1 september 2024, met uitzondering van artikel I, onderdeel H, subonderdelen 25c, 25j, 33c en 33i, dat op 1 september 2025 in werking treedt.

De aanpassingen kennen een bepaalde ingangsdatum. Dus op havo- en vwo-scholen kunnen de leerlingen vanaf dat moment (dus het studiejaar dat daarmee aanvangt) hun profiel en aanvullende vakken kiezen – met de examenfase te starten per 1 september 2025. Degenen die dit jaar daarmee aan de gang gaan, hebben hun keuzes al gemaakt (los van het feit dat deze nieuwe Ratho nog moet worden gepubliceerd...).

Voorbeeld

We geven nog maar even een voorbeeld van de aanpassingen.

Dit is de huidige situatie voor een aantal opleidingen:

Regeling aanmelding en toelating hoger onderwijs

Geraadpleegd op 19-06-2024,
Geldig van 01-09-2023 t/m heden

Alles openklappen

Alles dichtklappen

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1

Algemene bepalingen
(Artikelen 1.1-1.5)

Hoofdstuk 2

Nadere vooropleidingseisen
(Artikelen 2.1-2.6)

Hoofdstuk 3

Aanvullende eisen voor opleidingen.

¹ Voor deze opleiding gelden aanvullende eisen ex [artikel 7.26](#) dan wel [artikel 7.26a van de wet](#).

Techniek (instroom met vwo-diploma)

Opleidingen	NT	NG	EM	CM
B Applied Data Science & Artificial Intelligence	*	*	*	WisA of WisB
B Applied Science	*	*	#	#
B Archeologie	*	*	*	*
B Automotive	*	nat of nlt of o&o	nat	#
B Aviation	*	*	*	#
B Bio-informatica	*	*	*	wisA of wisB
B Biologie en Medisch Laboratoriumonderzoek	*	*	#	#

Vervolgens is dit het voorstel voor aanpassingen:

33. In paragraaf 4. Bachelor-instroom met vwo-diploma wordt de tabel 'Techniek (instroom met vwo-diploma)' als volgt gewijzigd:

a. De rij 'B Applied Science' wordt vervangen door:

B Applied Science	*	*	*	#
-------------------	---	---	---	---

b. De rijen 'B Archeologie', 'B Communication and Multimedia Design', 'B Creative Media and Game Technologies', 'B Fashion and Textile Technologies', 'B HBO-ICT', 'B Informatica', 'B Mens en Techniek', 'B Ruimtelijke Ontwikkeling' en 'B Technische Informatica' vervallen.

c. De rij 'B Automotive' wordt vervangen door:

B Automotive	*	nat of nlt of o&o	nat of nlt of o&o	nat of nlt of o&o + wisA of wisB
--------------	---	-------------------	-------------------	----------------------------------

d. De rij 'B Aviation' wordt vervangen door:

B Aviation	*	*	*	econ of nat + wisA of wisB
------------	---	---	---	----------------------------

e. De rij 'B Biologie en Medisch Laboratoriumonderzoek' wordt vervangen door:

B Biologie en Medisch Laboratoriumonderzoek	*	*	schk	schk + wisA of wisB
---	---	---	------	---------------------

Het gaat, zoals men kan zien, om echte versoepelingen: de # vervangen door de *, dus alsnog gewoon toelaatbaar zonder verder iets te moeten doen, en nieuwe situaties die wel leiden tot 'meer toegankelijkheid', maar niet zijn te realiseren door degenen die al in de examenfase (havo 4/5 en vwo 4/5/6) zitten, zoals o.a. te zien bij Automotive en Aviation. Overigens kan je bij die laatste opleiding vreemd aankijken tegen wat er nu bij C&M in plaats van de # staat, met de volgende vakkencombinaties die leiden tot het voldoen aan de nadere vooropleidingseisen:

- econ + wiA
- nat + wiA
- econ + wiB
- nat + wiB.

Is dit uit te leggen, het 'econ of nat'? Of is het een 'worst', het kunnen kiezen voor 'econ'? En moet 'nat' dan helemaal worden ingehaald in het eerste hbo-jaar? Of is het een combinatie 'omdat men nu eenmaal iets moet vermelden'?

4 Gevolgen soepeler slaagregeling havo en vwo tijdens en direct na 'corona'

In 'coronatijd' besloot OCW dat vanwege de problemen met het lesgeven en daarmee samenhangende zaken de slaagregeling voor het havo- en vwo-examen werd versoepeld. Daardoor konden veel meer leerlingen het diploma verwerven en daarmee doorstromen naar het hbo en wo. Aldaar aangekomen werd door veel instellingen de normen voor het 'bindend studieadvies' aangepast en vielen er minder studenten uit. Ook werd er minder 'geswitcht'.

Voor het mbo werd de mogelijkheid geschapen om alvast aan het hbo te beginnen, zonder het diploma op zak te hebben, als het ROC van mening was dat vrijwel alles toch al min of meer was afgerond.

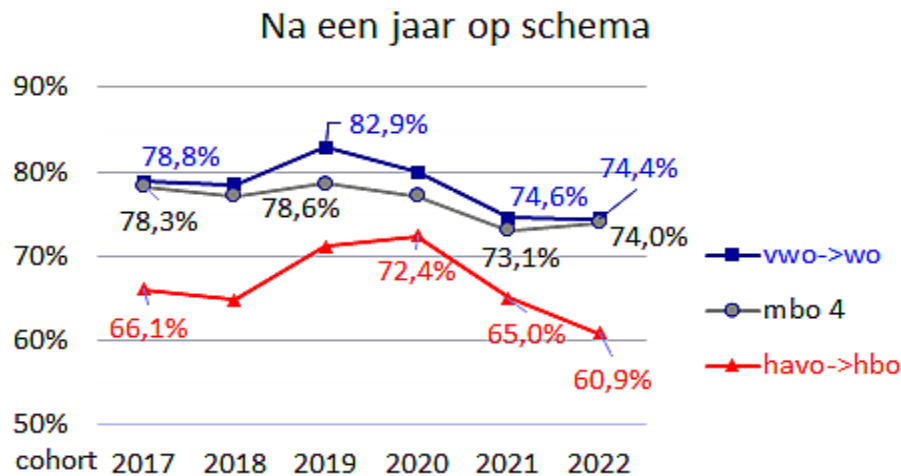
Er is op verzoek van OCW door DUO onderzoek gedaan naar de effecten op de wat langere termijn voor het mbo, havo en vwo. De redactie van de Wiskunde-brief heeft op basis daarvan een artikel laten verschijnen, met als conclusie dat het rendement aan het dalen is resp. veel studenten niet op schema liggen. Hier, met dank aan die redactie, de betreffende tekst.

In 2020 verviel het centraal examen en waren de slagingspercentages ongekend hoog. Ook in de jaren 2021 en 2022 werden de eisen bij de eindexamens vanwege corona aangepast. Met name de 'duimregeling', waarbij het cijfer voor een vak mocht worden geschrapt, zorgde voor meer geslaagden dan anders het geval zou zijn. Hoe verging het deze lichten in het vervolgonderwijs?

Op de havo lag het slagingspercentage in de jaren voor corona zo rond de 87, 88%. In 2020 werd het centraal examen geschrapt en slaagde op basis van de schoolexamencijfers maar liefst 97,5%. Opmerkelijk is dat leerlingen van dit cohort die direct na hun examen naar het hbo gingen het best aardig deden. Ruim 72% lag na een jaar studie op schema en dat was meer dan in de jaren daarvoor¹. Ook na twee jaar waren de resultaten zeker niet minder dan in de jaren daarvoor. Met op schema liggen wordt bedoeld dat geen sprake is van studievertraging, wisseling van studie of stoppen met de studie. Het rendement is het deel van de leerlingen dat wel op schema ligt.

De lichten daarna geven echter een heel ander beeld. Ze doen het duidelijk slechter dan de voorgangers. Met name de lichten die twee jaar geleden examen deed, het laatste eindexamen waarbij het resultaat van een niet kernvak mocht worden weggestreept, deed het slecht. Het beeld bij leerlingen die vanuit het vwo naar de universiteit gingen is net wat anders, maar ook daar zien we een lager rendement tijdens de laatste jaren.

Bij leerlingen die naar het mbo (niveau 4) gingen, de meeste vanuit het vmbo, zijn de verschillen iets minder opvallend. De grafiek hieronder brengt dit allemaal in beeld.

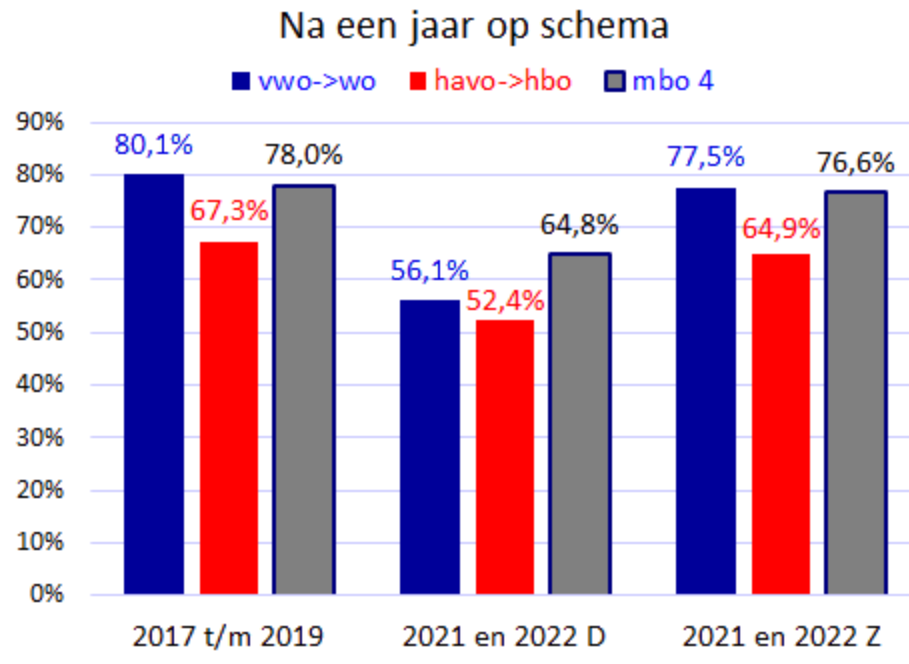
Oorzaak?

De vraag is gerechtvaardigd of een causale relatie bestaat tussen de soepelere slaagregeling in de jaren 2021 en 2022 en de mindere resultaten in het vervolgonderwijs. Het lijkt er wel op. De leerlingen die ook zonder de aanpassingen geslaagd zouden zijn, doen het namelijk nauwelijks minder dan de lichten vóór corona.

De groep leerlingen die geslaagd is dankzij de aanpassingen doet het daarentegen stukken slechter. In het wetenschappelijk onderwijs gaat het bij de instroom vanuit het vwo om een enorm verschil.

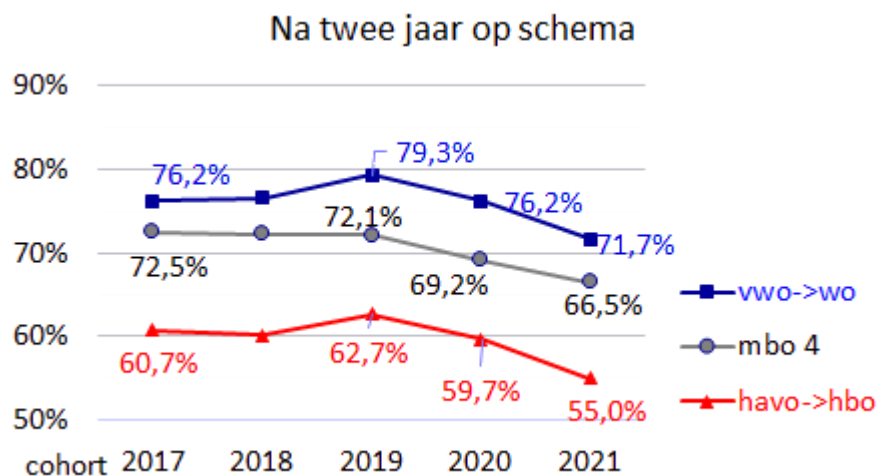
¹ Het is aan het hbo en wo om dit te analyseren, dus of er relatie met de normen voor de BSA bestaat en mogelijk aanpassingen van de leerweg – ook met extra opties om bij vertraging toch te kunnen doorgaan met de opleiding. Mbo'ers mochten al aan het hbo beginnen zonder een mbo-diploma en kregen ruim de tijd om zowel dat diploma te behalen en in het hbo te blijven studeren.

In de grafische voorstelling hieronder moet D gelezen worden als "Dankzij de aanpassingen geslaagd" en Z als "Ook Zonder aanpassing geslaagd".

Langere termijn

Voor de groepen die in 2021 en eerder examens deden zijn ook de cijfers bekend na 2 jaar vervolgonderwijs. Na 2019 loopt het rendement duidelijk terug.

Ook hier zien we dat vooral de groep die dankzij de versoepeling van de exameneisen in 2021 slaagde, het slecht doet. Na twee jaar lag van deze groep bijna 50% in het wetenschappelijk onderwijs en zelfs meer dan 57% in het hbo niet op schema. Bij de groep die ook zonder aanpassing geslaagd was, is de teruggang veel minder.

Cijfers ontleend aan: Schoolloopbanen NP Onderwijs 2024
<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2024D22215>